

The Relationship Between Midwifeship Students' Compassion Fatigue and Empathic Tendencies[#]

Busenur Hasgül^a, Zeliha Burcu Yurtsal^{b,*}

Department of Midwifery, Faculty of Health Sciences, Sivas Cumhuriyet University, Sivas, Türkiye

*Corresponding author

Research Article

Acknowledgment

[#]This study was supported by the TÜBİTAK 2209-A University Students Research Projects support program 2022/1. This study is an article written within the scope of the TÜBİTAK project carried out by the first person under the consultancy of the second person.

History

Received: 18/03/2024

Accepted: 13/06/2024

ABSTRACT

It is thought that it is very important for midwifery students to understand the concepts of empathy and compassion and to serve by adopting them. It is recommended that every pregnant woman give birth with a midwife. It is thought that midwives' use of their empathy and compassion skills as much as possible during prenatal, birth and postnatal care and treatment processes that support birth increases women's acceptance of care and the quality of care provided. It is thought that it would be beneficial for midwifery students to include the concepts of empathy and compassion as subjects in the curriculum at school. Although the data obtained cannot be generalized, it provides information about student midwives' perceptions of compassion fatigue and empathic tendencies. According to the data of the research, it would be beneficial to include course contents that include the concepts of compassion fatigue and empathy in the undergraduate education of student midwives. As a result, student midwives' knowledge of compassion fatigue will increase their awareness and reduce the risk of experiencing compassion fatigue. Empathy is a skill that can be developed. Talking about empathy in course content will contribute to developing empathy skills. This study also reveals the importance of the subject for students studying in other health departments. On the other hand, including the concepts of empathy and compassion in the curriculum as subjects in the courses will increase the quality of education and training and the quality of care in the field. The study was conducted as a descriptive study in the midwifery department of Sivas Cumhuriyet University, Faculty of Health Sciences. The universe of the study; A total of 413 students are studying in the 2022-2023 academic year and agreed to participate in the study. Research data were collected face to face using the "Personal Information Form", "Compassion Fatigue Scale" and "Empathic Tendency Scale". While the midwifery profession serves the health of the family in particular and the public in general, having high levels of empathy and compassion is very important for the quality of the service provided and the continuity of the service. In this respect, our research will guide midwives and midwifery students on the concepts of empathy and compassion. In addition, it will also reveal the importance of the subject for students studying in other health departments.

Keywords: Compassion fatigue, Empathic tendency, Midwifery education, Midwifery students

Ebelik Öğrencilerinin Merhamet Yorgunluğu ve Empatik Eğilimleri Arasındaki İlişki[#]

Bilgi

[#]Çalışmamız TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri destekleme programı 2022/1 kapsamında desteklenmiştir. Bu çalışma birinci ismin, ikinci isim danışmanlığında yürüttüğü TÜBİTAK projesi kapsamında yazılmış bir makaledir.

Süreç

Geliş: 18/03/2024

Kabul: 13/06/2024

Copyright

This work is licensed under Creative Commons Attribution 4.0 International License

ÖZ

Ebelik öğrencilerinin empati ve merhamet kavramlarını anlaması ve benimseyerek hizmet etmesinin oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Her gebenin bir ebe ile doğum yapması önerilmektedir. Ebelerin doğumu destekleyen, doğum öncesi, doğum ve doğum sonrası bakım ve tedavi süreçlerinde empati ve merhamet yeteneklerini olabildiğince fazla kullanmalarını kadının bakımı kabullenmesini ve verilen bakımın kalitesini arttırdığı düşünülmektedir. Ebelik öğrencilerinin okuldaki derslerde empati ve merhamet kavramlarının müfredatta konu olarak yer almasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Elde edilen veriler genelleymese de öğrenci ebelerin merhamet yorgunluğu ve empatik eğilim algıları hakkında bilgi vermektedir. Araştırmanın verilerine göre öğrenci ebelerin lisans eğitimine merhamet yorgunluğu ve empati kavramlarının yer aldığı ders içeriklerinin yer alması faydalı olacaktır. Sonuç olarak öğrenci ebelerin merhamet yorgunluğuyla ilgili bilgi sahibi olması farkındalığını artıracak ve merhamet yorgunluğu yaşama riskini azaltacaktır. Empati geliştirebilen bir yetenektir. Ders içeriklerinde empati hakkında konuşulması empati yeteneğini geliştirmede katkı sağlayacaktır. Bu çalışma ile birlikte diğer sağlık bölümlerinde öğrenim gören öğrenciler için de konunun önemini ortaya konmuştur. Diğer taraftan müfredatta empati ve merhamet kavramlarının derslerde konu olarak yer alması eğitim ve öğretimin kalitesini, sahada ise bakımın kalitesini artıracaktır. Çalışma, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi ebelik bölümünde tanımlayıcı olarak yapılmıştır. Çalışmanın evreni; 2022-2023 eğitim ve öğretim yılında öğrenim gören ve çalışmaya katılmayı kabul eden toplam 413 öğrencidir. Araştırma verileri, "Kişisel Bilgi Formu", "Merhamet Yorgunluğu Ölçeği" ve "Empatik Eğilim Ölçeği" kullanılarak yüz yüze toplanmıştır. Ebelik mesleğinin özeld aile genelde toplum sağlığına hizmet ederken, empati ve merhamet seviyelerinin üst düzeyde olması verilen hizmetin kalitesi ve hizmetin devamlılığı açısından oldukça önemlidir. Bu açıdan yapmış olduğumuz araştırma, ebe ve ebelik öğrencilerinin empati ve merhamet kavramları üzerinde rehberlik edecektir. Bununla birlikte diğer sağlık bölümlerinde öğrenim gören öğrenciler için de konunun önemini ortaya koyacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ebelik eğitimi, Ebelik öğrencileri, Empatik eğilim, Merhamet yorgunluğu

^a hasgulnur19@gmail.com

^b https://orcid.org/0009-0004-3314-450X

^b burcuyurtsal@hotmail.com

^b https://orcid.org/0000-0001-5586-0970

Giriş

Merhameti Türk Dil Kurumu (TDK) “bir kimsenin veya bir başka canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı duyulan üzüntü, acıma” olarak açıklamıştır (TDK, 2019). Yorgunluk kavramı ise, Türk Dil Kurumunda “çalışma ve benzeri sebeplerle bireyin ruh ve beden etkinlikleri açısından verimlilik düzeyinin azalması” olarak tanımlanmıştır. Diğer taraftan, yorgunluk normal düzeyde fiziksel işlevlerin ve zihni işlevlerin azalmasına yol açmaktadır (Karaca, 2019; TDK, 2019). Merhamet yorgunluğu tanımı ise ilk kez 1992 yılında Joinson tarafından hemşirelerin bakım verdikleri bireylerin sorunlarını benimsediklerini ifade etmiştir. Joinson merhamet yorgunluğunu “bakım vericileri etkileyen benzersiz bir tükenmişlik biçimi” olarak tanımlamıştır (Joinson, 1992).

Merhamet duygusunun sağlık profesyonellerinde, tedavi, daha iyi bakım verme ve bireylerle iletişim için gerekli olduğu bilinmektedir (Meyer, 2015). Merhamet yorgunluğu kişinin bitkinlik yaşaması sonucunda psikolojik ve fiziksel performansının azalması olarak açıklanmıştır (Karaca, 2019). Merhamet yorgunluğu sürekli bir travmatizasyona bağlı kişilerde gerçekleşebilecek psikolojik ve fiziki sağlığı ciddi seviyede etkileyen mesleki bir tehdit (Pehlivan ve Güner, 2018). Ebelerin ve öğrenci ebelerin klinik ve sahada verdikleri hizmete bakıldığında merhamet yorgunluğu yaşaması oldukça muhtemeldir. Yapılan bir çalışmada travmatik doğumlara giren ebelerin merhamet yorgunluğu yaşadığı ve tehdit altında olduğu görülmüştür (Sökmen ve Taşpınar, 2021). Ebe ve gebe arasında oluşan empati sonrasında travmatik doğum öyküleri ebeleri psikolojik olarak negatif yönden etkilediği saptanmıştır (Rice ve Warland, 2013). Başka bir çalışmada, uzun bir dönem başkalarının acısına ve üzüntüsüne maruz kalan sağlık çalışanlarında merhamet yorgunluğu yaşama tehlikesinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Merhamet yorgunluğu yaşayan sağlık çalışanının hastaları, kurumu, sağlık sistemini onaylanmayacak şekilde etkileyeceği tespit edilmiştir (Tanrikulu ve Ceylan, 2021).

Sağlık çalışanlarında ortaya çıkan merhamet yorgunluğu bedensel olarak; baş ağrısı, uyku düzeni bozukluğu, kas gerginliği, kardiyak problemler, sindirim sistemi sorunları gibi sağlık sorunları ortaya çıkarmaktadır. Sağlık çalışanlarında merhamet yorgunluğuna bağlı huzursuzluk, anksiyete, depresyon, öfke, asabiyet, aşırı duygusallık, odaklanmanın zayıflaması, olaylara yanlı bakmaya (objektifliğin zedelenmesi) neden olabilmektedir (Lombardo ve Eyre, 2011; Gök, 2015; Yılmaz ve Üstün, 2018). Öğrenci ebelerde yaşam kalitesi, şefkat ve merhamet düzeyleri yüksek olan öğrencilere kıyasla düşük olan öğrenci ebelerin merhamet yorgunluğunun oranının arttığı görülmüştür (Beaumont ve ark., 2015).

Yunanca “empathia” kelimesinden türeyen empati, ilk olarak 1918’de hastalıkların tanı ve tedavilerinde hasta ve doktor ilişkisine katılmaya başlamıştır (Hojat, 2007). Türk Dil Kurumu empatiyi “duygudaşlık” olarak tanımlamıştır (TDK, 2022). Empati tanımı çoğunlukla sempatiyle karıştırılan bir kavram olmuştur. İnsanlarla birebir iletişim kuran meslek gruplarının iletişim

becerilerinin iyi derecede olması gerekmektedir (Korkut, 2005). Empati, iletişim bakımından sağlık alanları arasında giderek değeri anlaşılan bir kavram olmuştur (Yeniçeri ve ark., 2015). Empati, bir olay karşısında insanların nasıl hissettiğini anlama, bu duyguların ne anlama geldiğini tanımlama ve insanlara iletme becerisi olarak açıklanabilir.

Empati anlama becerisi ve bireye yardım etme gücü ile hastanın yaşadığı endişeleri ve yaşanan tecrübeyi kognitif olarak anlamlandırmak olarak tanımlanmıştır (Hojat ve ark., 2017). Empati bireyler arasında yardımlaşmanın oluşmasına zemin hazırlar. Empati yeteneğine sahip olan kişiler başka insanların sorunlarının farkına varır ve yardımcı olmak için çaba sarf eder (Uysal, 2016).

Bireyler arası yardımlaşma da esas kural güvenli bir iletişim içinde bireyi sadece sorun üzerinden değil bütün üzerinden ele almak, sorunlarına yönelik çözüm yolu aramak ve sorunlarla etkili başetme yolları kullanmasını sağlamaktır (Akgün ve ark., Özdemir, 2015). Sağlık sektöründe çalışanların hastanın söylediklerini anlaması yeterli değildir. Hastaya verilen bakımın etkisinin artması için sözlerinin anlaşılmasının yanında onun hissettiklerini de anlaması oldukça önem taşımaktadır. (Erkayran ve ark., 2018). Bu yüzden empati genelde sağlık sektörü için özelde ise ebeler için oldukça önemlidir.

Bireyler kendilerine bakım veren sağlık profesyonelinin kendisini anladığını hissettiğinde, kendisine önem verildiğini ve kendisine kıymet verildiğini düşünür (Akgöz ve Karavuş 2005; Cevahir ve ark. 2009). Bu nedenle sağlık profesyonellerinin bakım verdikleri bireyleri anlayabilmek için empatik yaklaşım için belli bir bilgi ve beceri kazanmış olması gerekmektedir (Özcan, 2012). Buradan bakım hizmeti veren ebelerinde bireye empatik yaklaşımın olumlu sonuçlar yaratacağını düşünmek yanlış olmayacaktır. Sağlık profesyonelinin hizmet verdiği bireylere erişmesini sağlayan yegâne araç bilgi, beceri ve iletişimdir. İletişimin başarılı olduğunun göstergesi bakım verilen bireylerin çalışanlar tarafından anlaşıldığını hissetmesidir (Tutuk ve Al 2002). Empati, hastanede yaşanabilecek tıbbi hataları azaltırken, hastanın verilen hizmetten hoşnut olmasında etkili bir yöntemdir (Hojat, 2007; Fields ve ark., 2011). Literatürde bakım alırken kendilerine empatik yaklaşım hastaların klinik deneyimlerinin pozitif olduğu ve klinik bakımdan hoşnut kaldıkları bildirilmiştir. (Nerdrum, 1997; Ahrweiler ve ark., 2014). Güç ve acılı durumlarda empatik yaklaşım hasta, hasta yakını, sağlık çalışanı arasında olumlu bir iletişim zemini oluşturur. Örneğin, “Size acı veriyor olmalı” gibi bir cümle bile hastanın beni anlıyorlar diyebilmesini sağlayacaktır (Ahrweiler ve ark., 2014). Sağlık çalışanları empati becerilerini kullanmadığı zaman işin otomatik bir şekilde yapılmasına sebep olur. Daha öğrenciyken sağlıkçılara empati becerilerini geliştirecek ortamlar oluşturulmalı, müfredatlara ders konusu olarak eklenmesi sağlanmalıdır. Yapılan araştırmalarda öğrencilerin klinik uygulamalarda empati yeteneğini kısıtlı kullanmasının ilerleyen dönemlerde klinik uygulamaların sonuçlarını etkileyeceği belirlenmiştir (Reynolds ve Scott, 2000).

Reynolds ve Scott (2000)'ın çalışmasında empatik davranan hemşirelerin, hastalarının sağlık sorununun kaynağını ve amacını daha iyi anlamlandırabileceğinin üzerinde durulmuştur (Reynolds ve Scott, 2000).

Empatik eğilimin mesleki eğitimlerle artırılabilirliği ileri sürülmüştür. Son yıllarda eğitimciler öğrencilerin empati düzeylerini artırmak ve empatik davranışlarını desteklemek için okul müfredatlarında empatik beceri hakkında konulara yer vermeye başlamıştır (Erkayran ve ark., 2018). Hemşirelerde yapılan bir çalışmada hemşirelik eğitiminde kullanılan simülasyon teknikleri eğitiminde rol oynama, soruna dayalı öğretim, vaka tartışması yöntemlerinin öğrencilerin empatik becerilerini güçlendirdiği görülmüştür (Yeniçeri ve ark. 2015; Haley ve ark. 2017). Empatik biri zorda olan birini anlayıp ona yardımcı olmayı ister. Merhamet yorgunluğunu önleme ve merhamet yorgunluğuyla başetmede empati becerisi, sağlıklı bir iletişim kurmada önemli bir noktadır (Yeniçeri ve ark., 2015).

Ebelik öğrencilerinin empati ve merhamet kavramlarını anlaması ve benimseyerek hizmet etmesinin oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Her gebenin bir ebe ile doğum yapması önerilmektedir. Ebe doğumu destekleyen, doğum öncesi, doğum ve doğum sonrası bakım ve tedavi süreçlerinde empati ve merhamet yeteneklerini olabildiğince fazla kullanmaları kadının memnuniyetini, bakımı kabullenmesini ve verilen bakımın kalitesini arttıracakı düşünülmektedir. Ebelik öğrencilerinin okuldaki derslerde empati ve merhamet kavramlarının müfredatta konu olarak eklenmesinin faydalı olacaktır.

Literatür tarandığında empati ve merhamet yorgunluğuyla ayrı ayrı çalışmaların olduğu, ancak merhamet yorgunluğu ve empatik eğilim arasındaki ilişkiyi inceleyen başka bir çalışma olmadığı görülmüştür. Bu çalışma ebelik öğrencilerinin empati ve merhamet yorgunluğu arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Materyal ve Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırma, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Bölümü'nde tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini; 2022-2023 eğitim ve öğretim yılında ebelik bölümünde okuyan tüm öğrenciler (500 öğrenci) oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem seçimi yapılmamış olup, evrenin tamamına ulaşılması hedeflenmiştir. Araştırma verileri araştırmaya katılmayı kabul eden birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf olmak üzere 413 öğrenciden toplanmıştır. Araştırma verileri yüz yüze görüşme yöntemiyle toplanmıştır. Öğrenciler araştırmanın yararı, kapsamı ve amaçları doğrultusunda bilgilendirilmiş sonra araştırmaya katılmayı kabul ettiklerine dair sözel onamları ve gönüllü katılım (aydınlatılmış) onamları alınmıştır. Araştırmaya katılıp

katılmama konusundaki kararın tamamen kendilerine ait olduğu, anket formuna isim yazılmayacağı, bu çalışmadan toplanacak verilerin sadece araştırma kapsamında kullanılacağı, gizliliğin kesinlikle sağlanacağı belirtilmiştir. "Kişisel Bilgi Formu", "Merhamet Yorgunluğu Ölçeği" ve "Empatik Eğilim Ölçeği" sınıf ortamında öğrenci ebelerle dağıtılmış ve soruların yanıtlanması istenmiştir. Dağıtılan ölçeklerin doldurulma süresi ortalama 10 dakika sürmüştür.

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri, araştırmacılar tarafından literatür taranarak hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu", "Merhamet Yorgunluğu Ölçeği" ve "Empatik Eğilim Ölçeği" kullanılarak yüzyüze anket yöntemi ile toplanmıştır. Soruların cevaplanma süresi ortalama 10 dakika sürmüştür.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından geliştirilen formda öğrencilerin sosyodemografik özellikleri (yaş, gelir durumu, yaşadığı yer, sağlık güvencesi) merhamet yorgunluğu ve empatik eğilimleri hakkında toplam 12 soru yer almaktadır.

Merhamet Yorgunluğu Ölçeği

Pommier (2010) tarafından geliştirilen, Akdeniz ve Deniz (2016) tarafından Türkçe geçerliliği ve güvenilirliği olan "Merhamet Ölçeği" 24 maddeden ve 5'li Likert tipi bir ölçekten oluşmaktadır (1=Hiçbir zaman, 2=Nadiren, 3=Bazen, 4=Sıklıkla, 5=Her Zaman) bir ölçüm aracıdır. Ölçek şefkatli (6,8,16,24), umursamazlık (2,12,14,18), paylaşmanın farkındalığı (11,15,17,20), kopukluk (3,5,10,22), bilinçli farkındalık (4,9,13,21) ve kopukluk (1,7,19,23) olmak üzere altı alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin ilgisizlik, uzaklaşma ve işten çıkarılma alt boyutları ters çevrilerek hesaplanmıştır. Bu hesaplardan sonra toplam puan ortalaması alınır. Ölçekten alınan toplam puan merhamet düzeyi ile orantılı olarak artmaktadır. Akdeniz ve Deniz'in (2016) çalışmasında ölçeğin Cronbach alfa değeri 0,85 olarak bulunmuştur (Akdeniz ve Deniz, 2016).

Empatik Eğilim Ölçeği

Empatik Eğilim Ölçeği, Dökmen (1988) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 5'li Likert tipi, 20 maddeden oluşmaktadır. Katılımcılar maddeleri okuyup kendilerine ne kadar uygun olduğuna "Tamamen Uygun" =5, "Tamamen Uygun" =4, "Kararsızım" =3, "Tamamen Aykırı" =2, "Kesinlikle Katılmıyorum" seçeneklerinden birini seçerek karar verirler." =1. Her bir madde için işaretlenen sayı, bireyin o madde için puanını belirler.

Olumlu maddelerde işaretlenen sayı yönlendirilerek ve olumsuz maddeler ters çevrilerek puanlama yapılır. Ölçekten minimum 20, maksimum 100 puan alınabilir. Toplam puan, katılımcıların empatik eğilim puanlarını temsil etmektedir. Puan yüksekse empatik eğilim yüksektir; düşük, empatik eğilim düşüktür. Güvenirlik çalışmasında Dökmen (1988) 70 katılımcı ile ETS kullanmıştır. Üniversite grubuna 3 hafta arayla iki kez

uygulamış ve bu iki uygulamadan elde edilen puanlar arasındaki korelasyon .82 olarak bulunmuştur. Bireylerin tekli ve ikili maddelerden aldıkları puanlar arasındaki korelasyon .86 olarak bulunmuştur. Geçerlilik Belgesi (1988) EEÖ ve Edwards Kişisel Tercih Envanteri'nin "Duyguları Anlamak" alt ölçeğini 24 kişilik üniversite öğrenci grubuna uygulamış ve her iki uygulamadan alınan puanlar arasındaki korelasyonu 0.68 olarak bulmuştur (Dökmen, 1988).

Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin analizinde SPSS 22.00 paket programı kullanılmıştır. Sürekli değişkenler, ortalama ve standart sapma; kategorik değişkenler ise frekans ve yüzde olarak ifade edilmiştir. Kategorik veriler arasındaki farkın belirlenmesinde Ki-Kare testi (posthoc analizinde benferroni düzeltmeli Z testi) kullanılmıştır. Sonuçlar %95'lik güven aralığında, anlamlılık $P < 0,05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırma öncesi Cumhuriyet Üniversitesi Girişimsel Olmayan Etik Kurulu'ndan etik onay (Karar no: 2023-02/20) ve Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığından Ebelik Bölümü'nde uygulama yapılabilmesi için kurum izni alınmıştır. Araştırmaya katılan tüm öğrenci ebelerden sözlü onam alınmıştır. Çalışma Helsinki Deklarasyonu Prensipleri'ne uygun olarak tamamlanmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Çalışma ebelik öğrencilerinin merhamet yorgunluğu ve empatik eğilim hakkındaki bilgi ve görüşlerini değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Çalışmaya katılmayı kabul eden 413 öğrenci dâhil edildi.

Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması $21,01 \pm 1,58$ (min:17; max:25), çalışmaya katılanların %23'ü birinci sınıf öğrencisi, %24,9'u ikinci sınıf öğrencisi, %24,5'i üçüncü sınıf öğrencisi, %27,6'sı dördüncü sınıf öğrencisidir (Çizelge 1). Çalışmaya katılan öğrencilerin %50,8'inin geliri yeterli gelirken %49,2'sinin geliri yetersizdir (Çizelge 1). Öğrencilere merhamet yorgunluğu ile ilgili bilgisi olup olmadığı sorulduğunda %47'sinin bilgi sahibi olduğu, %53'ün ise bilgi sahibi olmadığı saptanmıştır. Öğrencilere merhamet yorgunluğu hakkında bilgiyi nereden aldığı sorulduğunda %20,8'i ebelik okulundan %42,1'i sosyal medyadan, %10,4'ünün ise yazılı basından bilgi aldığını belirtmiştir. %26,6'sı bilgi almadığını belirtmiştir (Çizelge 2) Öğrencilere empatik eğilim hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları sorulduğunda %69,5'inin bilgi sahibi olduğu, %30,5'in bilgi sahibi olmadığı saptanmıştır. Empatik eğilim hakkında bilgiyi nerden aldığı sorulduğunda %29,1'inin ebelik okulundan, %42,1'in sosyal medyadan, %14,3'ün yazılı basından bilgi aldığını, %14,5'i ise bilgi almadığını belirtmiştir (Çizelge 2).

Öğrencilere merhamet yorgunluğunu müfredata eklenmesini ister misiniz diye sorulduğunda %70,2'si istemiş, %29,8'i istememiştir. Empatik eğilimi müfredat

eklenmesini ister misiniz diye sorulduğunda %72,9'u istemiş, %27,1'i ise istememiştir (Çizelge 2).

Çizelge 1. Öğrencilerin tanıtıcı özellikleri

Table 1. Descriptive characteristics of the students

Özellikler	Öğrenciler (n=413)	%
Yaş Ortalaması $21,01 \pm 1,58$ (min:17; max:25)		
Sınıf		
Birinci Sınıf	95	23,0
İkinci Sınıf	103	24,9
Üçüncü Sınıf	101	24,5
Dördüncü sınıf	114	27,6
Ailenizin yaşadığı bölge		
Marmara	21	5,1
Akdeniz	71	17,2
Ege	18	4,4
İç Anadolu	198	47,9
Doğu Anadolu	48	11,6
Güneydoğu Anadolu	34	8,2
Karadeniz	23	5,6
Şu an nerede yaşıyor		
Yurtta	293	70,9
Evde arkadaşlarla	28	6,8
Aile yanında	78	18,9
Diğer	14	3,4
Sağlık Güvencesi		
Var	352	85,2
Yok	61	14,8
Gelir düzeyi		
Yeterli	210	50,8
Yetersiz	203	49,2

Çalışmaya katılan öğrencilere merhamet yorgunluğu hakkında bilginiz var mı diye sorulduğunda sınıflara göre birinci sınıf öğrencilerinin %22,7'si bilgi sahibi olduğunu, %23,3'ü bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Birinci sınıf öğrencilerine bilgiyi nereden aldığı sorulduğunda %17,4'ü ebelik okulundan aldığını, %25,3'ü sosyal medyadan aldığını, %30,2'si yazılı basından aldığını, %20,9'u bilgi almadığını belirtmiştir. Merhamet yorgunluğu konusunun müfredata eklenmesini ister misiniz diye sorulduğunda %21,7'si istediğini, %26'sı istemediğini belirtmiştir. (Çizelge 3)

İkinci sınıf öğrencilerine merhamet yorgunluğu hakkında bilgisi olup olmadığı sorulduğunda %24,2'si bilgisinin olduğunu, %25,6'sı bilgisinin olmadığını belirtmiştir. İkinci sınıf öğrencilerine bilgiyi nereden aldığı sorulduğunda %24,4'ü bilgiyi ebelik okulundan aldığını, %28,7'si sosyal medyadan aldığını, %16,3'ü yazılı basından aldığını, %22,7'si bilgi almadığını belirtmiştir. Merhamet yorgunluğu konusunun müfredata eklenmesini ister misiniz diye sorulduğunda %18,3'ü istediğini, %40,7'si istemediğini belirtmiştir (Çizelge 3).

Üçüncü sınıf öğrencilerine merhamet yorgunluğu hakkında bilgisi olup olmadığı sorulduğunda %26,8'i bilgisinin olduğunu, %22,4'ü bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Üçüncü sınıf öğrencilerine bilgiyi nereden aldığı sorulduğunda %27,9'u ebelik okulundan aldığını, %21,3'ü sosyal medyadan aldığını, %34,9'u yazılı basından

aldığını, %22,7'si bilgi almadığını belirtmiştir. Merhamet yorgunluğu konusunun müfredata eklenmesini ister misiniz diye sorulduğunda %24,5'i istediğini, %24,4'ü istemediğini belirtmiştir (Çizelge3).

Dördüncü sınıf öğrencilerine merhamet yorgunluğu hakkında bilgisi olup olmadığı sorulduğunda %26,3'ü bilgisinin olduğunu, %28,8'i bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Dördüncü sınıf öğrencilerine bilgiyi nereden aldığı sorulduğunda %30,2'si ebelik okulundan aldığını, %24,7'si sosyal medyadan aldığını, %18,6'sı yazılı basından aldığını, %33,6'sı bilgi almadığını belirtmiştir. Merhamet yorgunluğu konusunun müfredata eklenmesini ister misiniz diye sorulduğunda %35,5'i istediğini, %8,9'u istemediğini belirtmiştir (Çizelge 3).

Çalışmaya katılan öğrencilere empatik eğilim hakkında bilginiz var mı diye sorulduğunda sınıflara göre birinci sınıf öğrencilerinin %26,1'i bilgi sahibi olduğunu %15,9'u bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Birinci sınıf öğrencilerine bilgiyi nereden aldığı sorulduğunda %25'i ebelik okulundan aldığını, %25,3'ü sosyal medyadan aldığını, %23,7'si yazılı basından aldığını, %11,7'si bilgi almadığını belirtmiştir. Empatik eğilim konusunun müfredata eklenmesini ister misiniz diye sorulduğunda %22,6'sı istediğini, %24,1'i istemediğini belirtmiştir (Çizelge 3).

İkinci sınıf öğrencilerine Empatik eğilim hakkında bilgisi olup olmadığı sorulduğunda %25,4'ü bilgisinin olduğunu, %23,8'i bilgisinin olmadığını belirtmiştir. İkinci sınıf öğrencilerine bilgiyi nereden aldığı sorulduğunda %20,8'i ebelik okulundan aldığını, %29,9'u sosyal medyadan aldığını, %23,7'si yazılı basından aldığını, %20'si bilgi almadığını belirtmiştir. Empatik eğilim konusunun müfredata eklenmesini ister misiniz diye sorulduğunda %19,3'ü istediğini, %40,2'si istemediğini belirtmiştir (Çizelge 3).

Üçüncü sınıf öğrencilerine merhamet yorgunluğu hakkında bilgisi olup olmadığı sorulduğunda %24,7'si bilgisinin olduğunu, %23,8'i bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Üçüncü sınıf öğrencilerine bilgiyi nereden

aldığı sorulduğunda %22,5'i ebelik okulundan aldığını, %23'ü sosyal medyadan aldığını, %33,9'u yazılı basından aldığını, %23,3'sü bilgi almadığını belirtmiştir. Empatik eğilim konusunun müfredata eklenmesini ister misiniz diye sorulduğunda %23,9'u istediğini, %25,9'u istemediğini belirtmiştir. (Çizelge 3)

Dördüncü sınıf öğrencilerine Empatik eğilim hakkında bilgisi olup olmadığı sorulduğunda %23,7'si bilgisinin olduğunu, %36,5'i bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Dördüncü sınıf öğrencilerine bilgiyi nereden aldığı sorulduğunda %31,7'si ebelik okulundan aldığını, %18,6'sı sosyal medyadan aldığını, %45'i yazılı basından aldığını, %35,5'i bilgi almadığını belirtmiştir. Empatik eğilim konusunun müfredata eklenmesini ister misiniz diye sorulduğunda %34,2'si istediğini, %9,8'i istemediğini belirtmiştir (Çizelge3).

Merhamet yorgunluğu konusunun müfredata eklenmesini ister misiniz diye sorulduğunda birinci sınıf öğrencilerinin %21,7'sinin, ikinci sınıf öğrencilerinin %18,3'ünün, üçüncü sınıf öğrencilerinin %24,5'inin, dördüncü sınıf öğrencilerinin %35,5'inin istediği saptanmıştır (Çizelge 3). Öğrencilerin sınıf seviyesi arttıkça merhamet yorgunluğu hakkında bilgi düzeyinin de arttığı belirlenmiştir. Öğrenci ebelere sınıflara göre sorulduğunda, sınıf düzeyi arttıkça merhamet yorgunluğu hakkında bilgi edinme isteğinin de arttığı belirlenmiştir.

Empatik eğilim konusunun müfredata eklenmesini ister misiniz diye sorulduğunda birinci sınıf öğrencilerinin %22,6'sının, ikinci sınıf öğrencilerinin % 19,3'ünün, üçüncü sınıf öğrencilerinin %23,9'unun, dördüncü sınıf öğrencilerinin %34,2'sinin istediği saptanmıştır (Çizelge 3). Öğrenci ebelere sınıflara göre sorulduğunda, sınıf düzeyi arttıkça empatik eğilim hakkında bilgi edinme isteğinin de arttığı belirlenmiştir Öğrencilerin sınıf seviyesi arttıkça empatik eğilim hakkında bilgi düzeyinde anlamlı bir sonuç belirlenmemiştir.

Çizelge 2. Merhamet yorgunluğu ve Empatik eğilim hakkında bilgi ve görüşlerinin dağılımı

Table 2. Distribution of knowledge and opinions about compassion fatigue and empathic tendency

MY ve EE hakkında bilgi ve görüşlerin dağılımları	n (413)	%	
MY ilgili bir bilginiz var mı?	Evet	194	47
	Hayır	219	53
	Ebelik okulu	86	20,8
MY hakkındaki bilgiyi nereden aldınız?	Sosyal medya	174	42,1
	Yazılı basın	43	10,4
	Yok	110	26,6
EE ilgili bir bilginiz var mı?	Evet	287	69,5
	Hayır	126	30,5
	Ebelik okulu	120	29,1
EE hakkındaki bilgiyi nereden aldınız?	Sosyal medya	174	42,1
	Yazılı basın	59	14,3
	Yok	60	14,5
MY konusunun müfredata eklenmesini ister misiniz?	Evet	290	70,2
	Hayır	123	29,8
EE konusunun müfredata eklenmesini ister misiniz?	Evet	301	72,9
	Hayır	112	27,1
Toplam	413	100	

Çizelge 3. Merhamet yorgunluğu (MY) ve Empatik eğilim (EE) hakkında bilgi ve görüşlerinin sınıflara göre karşılaştırması
Table 3. Comparison of knowledge and opinions about compassion fatigue and empathic tendency according to classes

MY ve EE hakkında bilgi ve görüşlerinin sınıflara göre karşılaştırması		1.Sınıf (n=95) (%)	2. Sınıf (n=103) (%)	3. Sınıf (n=101) (%)	4. Sınıf (n=114) (%)	
MY ilgili bir bilginiz var mı?	Evet	44 (22,7)	47 (24,2)	52 (26,8)	51 (26,3)	$\chi^2=1,145$ $p=0,766$
	Hayır	51 (23,3)	56 (25,6)	49 (22,4)	63 (28,8)	
MY hakkındaki bilgiyi nereden aldınız?	Ebelik okulu	15 (17,4)	21 (24,4)	24 (27,9)	26 (30,2)	$\chi^2=11,906$ $p=0,219$
	Sosyal medya	44 (25,3)	50 (28,7)	37 (21,3)	43 (24,7)	
	Yazılı basın	13 (30,2)	7 (16,3)	15 (34,9)	8 (18,6)	
EE ilgili bir bilginiz var mı?	Yok	23 (20,9)	25 (22,7)	25 (22,7)	37 (33,6)	$\chi^2=9,339$ $p=0,25$
	Evet	75 (26,1)	73 (25,4)	71 (24,7)	68 (23,7)	
	Hayır	20 (15,9)	30 (23,8)	30 (23,8)	46 (36,5)	
EE hakkındaki bilgiyi nerden aldınız?	Ebelik okulu	30 (25,0)	25 (20,8)	27 (22,5)	38 (31,7)	$\chi^2=20,737$ $p=0,014$
	Sosyal medya	44 (25,3)	52 (29,9)	40 (23,0)	38 (21,8)	
	Yazılı basın	14 (23,7)	14 (23,7)	20 (33,9)	11 (18,6)	
MY konusunun müfredata eklenmesini ister misiniz?	Yok	7 (11,7)	12 (20,0)	14 (23,3)	27 (45,0)	$\chi^2=40,125$ $p=0,000$
	Evet	63 (21,7)	53 (18,3)	71 (24,5)	103 (35,5)	
EE konusunun müfredata eklenmesini ister misiniz?	Hayır	32 (26,0)	50 (40,7)	30 (24,4)	11 (8,9)	$\chi^2=32,124$ $p=0,000$
	Evet	68 (22,6)	58 (19,3)	72 (23,9)	103 (34,2)	
	Hayır	27 (24,1)	45 (40,2)	29 (25,9)	11 (9,8)	

Ebelik öğrencilerinin empatik eğilimleri puan ortalaması 64,60 ±8,37 merhamet yorgunluğu puan ortalaması 72,39± 9,89 bulunmuştur.

Ebelik öğrencilerinin EE ile MY ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı olmayan pozitif korelasyon bulunmuştur. Empatik eğilim puanları artarken Merhamet yorgunluğu puanları artmış olduğu tespit edilmiştir. Bu EE'yi yüksek olan ebelik öğrencilerinin MY'ü daha çok yaşadığını göstermektedir.

Ebelerin empati yeteneğine sahip olması bakımın ve hizmetinin kalitesini etkilemektedir. Literatürde ebelik öğrencilerinin empati yeteneğini belirlemeye yönelik çalışma oldukça sınırlıdır. Bu yüzden diğer sağlık bölümlerinde yapılan çalışmalarla karşılaştırılarak sonuçlar yorumlanmıştır.

Hâlihazırda empatinin oldukça önemli olduğunu gösteren birçok çalışma olmasına rağmen, hemşirelerin düşük ya da orta düzey empatiye sahip olduklarını gösteren çok fazla çalışma yapılmıştır (Reid-Ponte, 1992; Reynolds ve Scott, 2000; Williams ve Stickley, 2010). Empati yeteneği kişinin kişisel ve profesyonel yaşamı ve eğitim süreci boyunca gelişen bir yetenektir. Empati yeteneğinin eğitim öğretimle ileri seviyelere taşınacağını gösteren çalışmalar vardır (Tutuk, Al ve Doğan, 2002; Dereboy ve ark., 2005). Empati, ebelik eğitimi sürecinde etkin ve yeterli eğitim süreçleri geçirilmesiyle geliştirilebilecek bir yetenektir (Cevahir ve ark., 2008). İlâveten ebelik eğitimi ve hastane uygulamalarının da empati yeteneğini geliştirmeye katkı sağladığı düşünülmektedir (Ay, 2006). Yapılan bir çalışmada hemşirelere verilen eğitimin sonrasında hemşirelerdeki empati düzeyine bakıldığında anlamlı bir artış olduğu görülmüştür (Ançel, 2006). Başka bir çalışmada birinci basamak sağlık hizmeti veren kurumlarda çalışan sağlık çalışanlarının empati düzeyleri ölçüldüğünde ebe ve hemşirelerin empatik puanlarını benzer aralıkta olduğu gözlemlenmiştir (Şen HT ve ark., 2012). 2015'te yapılan

başka bir çalışmada asistan doktorların empatik eğilim ölçek puan ortalamaları orta düzeyde (63.5±6.9) olduğu görülmüştür (Bozkır ve ark., 2015).

Sağlık meslek lisesi öğrencilerine uygulanan başka bir çalışmada empatik eğilim programı başlatılmıştır. Empatik eğilim programına katılan öğrencilerin katılmayan öğrencilere göre empatik eğilim düzeyinin daha yüksek olduğu gözlenmiştir (Bilge, 2017). Bu nedenle öğrencilerin empati becerilerinin eğitim sürecinde geliştirerek mesleğe hazırlanmaları, meslek hayatında verecekleri bakımları daha etkili kılacaktır (Sabancıoğulları ve ark., 2007; Karaca ve ark., 2013). Müfredat çalışmalarıyla öğrencilerin empati becerisini geliştirmeye yönelik eğitimlerle öğrencilerde empatik eğilim ve empatik becerinin geliştiği görülmektedir. 2013 yılında Karaca ve arkadaşları birinci sınıf hemşirelik öğrencilerine empatik beceri eğitim programı uygulanmış, çalışma sonrasında puanların birkaç puan yükseldiğini gözlenmiştir (Karaca ve ark., 2013).

Sağlık sektörü, çalışma hayatı olarak yoğun ve stresli bir alandır. Üstelik içerisinde risk ve belirsizlikler de barındıran bir sektördür (Guluzade, 2019). Yoğun, stresli ve riskli bir alanda çalışan sağlık personeli diğer sektörlerde çalışanlardan ayrılmaktadır. Sağlık çalışanları hastalara verdikleri bakımda hastaların yaşadıkları acı ve üzüntüye karşı merhamet etme eğiliminde olabilmektedirler. Merhamet duygusu olmadan verilen sağlık hizmetinde, memnuniyet ve hizmet kalitesi düşmektedir (Şeremet ve İkinci, 2021). Dolayısıyla sağlık çalışanları hizmet vermede bu kadar etkili olan merhamet duygusunu iyi yönetmesi hayli önem taşımaktadır. Bu bağlamda sağlık çalışanlarına merhamet duygusuna yönelik hizmet içi eğitimlerin verilmesi oldukça önem kazanmaktadır. Bu eğitimlerin daha henüz okurken ebelik öğrencilerine verilmesi hem teorikte hem de pratikte öğrencilerin görmelerini sağlayacaktır.

Bazı meslek gruplarında merhamet yorgunluğu riskide artmaktadır. Uzun yıllar deneyim sahibi olan, oldukça fazla kronik hastaya bakan aile hekimleri de merhamet

yorgunluğu gelişme riski altındadır (Račić ve ark., 2018). Yılmaz ve Üstün'ün 2018 de yaptığı çalışmada hemşirelerin merhamet yorgunluğunun giderek arttığı gözlemlenmiştir. Hemşirelerde merhamet yorgunluğunun artması yaşam kalitelerini negative yönde etkilemiştir (Yılmaz ve Üstün, 2018). Hemşirelerde yapılan bir çalışmada merhamet yorgunluğu ve tükenmişliğin yaygınlık oranının yüksek olduğu bulunmuştur. Eğitim ve öğretimin hemşirelerin yaşam kalitesini artırabilir (Zhang ve Ark., 2018).

Merhamet yorgunluğu yaşayan hemşirelerin çalışma performansında, iş ile ilgili tutum ve davranışlarında, kişinin kendi sağlığında ciddi değişiklikler olduğu gözlemlenmiştir (Polat ve Erdem, 2017)

Figley'e göre "empati ve maruz kalma" merhamet yorgunluğuna sebebiyet vermektedir. Figley, merhamet yorgunluğu oluşma sürecini tanımlamak için merhamet yorgunluğu modeli geliştirmiştir (Şekil 1) (Figley, 2002).

Resim 1. Merhamet stresi ve merhamet yorgunluğu modeli

Figure 1. Compassion stress and compassion fatigue model

Hemşirelik bakımlarında merhametle yapılan her bir bakımın bireye daha az acı vereceğini sağlık çalışanı bilmelidir. Verilen bakımın bir çıktısı da merhamet yorgunluğudur ve bu da hemşireler için risktir. Özellikle hasta ile uzun süreli temas, kronik hastalıkların artışı, merhamet yorgunluğu kavramının çalışanlar tarafından eksik bilinmesi merhamet yorgunluğu gelişmesine neden olmaktadır.

Bu yapılan araştırmanın verilerine bakıldığında sınıflara göre ebe öğrencilerin sınıf seviyesi arttıkça EE hakkında bilgi alma istediğinin arttığı bulunmuştur.

Yapılan araştırmanın verilerine bakıldığında sınıflara göre ebe öğrencilerin sınıf seviyesi arttıkça MY hakkında bilgilerinin arttığı saptanmıştır. Ebe öğrencilere sınıflara göre sorulduğunda, sınıf düzeyi arttıkça MY hakkında bilgi edinme isteğinin de arttığı bulunmuştur.

Bu çalışmanın bulguları değerlendirildiğinde çalışmaya katılanların büyük bir kısmının MY ve EE hakkında bilgiyi sosyal medyadan aldığı bulunmuştur. Bilginin güvenilirliği ve doğruluğunu sağlamak için ebeler okullarında empatik eğilim ve merhamet yorgunluğu hakkında doğru ve yeterli bilgi verilmelidir.

Yapılan çalışmanın sonuçları öğrenci ebelerin EE ve MY ile ilgili bilgi vermektedir. Sonuçlar belli bir kesimi gösterse de ebe öğrencilerin EE ve MY hakkında müfredattaki derslere konu olarak eklenmesini istedikleri görülmüştür. EE ve MY hakkında bilgi sahibi olan öğrencilerin gerek hastane uygulamaları döneminde gerekse meslek hayatında farkındalığı yüksek sağlık çalışanları olma yolunda adım atmış olmaları açısından önemlidir. Literatür tarandığında ülkemizde EE ve MY ile ilgili ayrı ayrı

çalışmalar yapıldığı fakat EE ve MY arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışma yapılmadığı görülmüştür. Çalışmamız ebe öğrencilerin MY ve EE'le ilgili bilgi düzeyleri, bilgiyi edinme yolları, MY ve EE hakkında bilgi edinme isteklerini göstermekte ve gelecekteki yapılacak çalışmalara yol açacağı düşünülmektedir. Yapılan çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Sonuç

Elde edilen veriler genelleyemese de öğrenci ebelerin MY ve EE algıları hakkında bilgi vermektedir. Araştırmanın verilerine göre öğrenci ebelerin lisans eğitimine MY ve empati kavramlarının yer aldığı ders içeriklerinin yer alması faydalı olacaktır. Sonuç olarak öğrenci ebelerin MY'la ilgili bilgi sahibi olması farkındalığını artıracak ve MY yaşama riskini azaltacaktır. Empati gelişebilen bir yetenektir. Ders içeriklerinde empati hakkında konuşulması empati yeteneğini geliştirmede katkı sağlayacaktır. Bu çalışma ile birlikte diğer sağlık bölümlerinde öğrenim gören öğrenciler için de konunun önemi ortaya konmuştur. Diğer taraftan müfredatta empati ve merhamet kavramlarının derslerde konu olarak yer alması eğitim ve öğretimin kalitesini, sahada ise bakımın kalitesini artıracaktır.

Çıkar Çatışması Bildirimi

Makalede isimleri listelenen yazarların makalede sunulan veriler ve/veya makalenin konusu ile ilgili olarak herhangi bir kişi ya da kuruluş ile çıkar ilişkisi bulunmamaktadır.

Kaynaklar

- Ahrweiler, F., Neumann, M., Goldblatt, H., Hahn, E. G., & Scheffer, C. (2014). Determinants of physician empathy during medical education: Hypothetical conclusions from an exploratory qualitative survey of practicing physicians. *BMC Medical Education*, 14(1). DOI: 10.1186/1472-6920-14-122
- Akdeniz S, Deniz ME. (2016). Merhamet Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *The Journal of Happiness & Well-Being*. 4(1):50- 61.
- Akgöz, S. ve Karavuş, M. (2005). Çanakkale ili sağlık ocakları ve sağlık evlerinde çalışan ebelerin empatik iletişim becerilerinin değerlendirilmesi. *Türkiye Klinikleri*, 13: 14-9.
- Akgün Şahin Z, Kardaş Özdemir F. (2015). Hemşirelerin İletişim ve Empati Beceri Düzeylerinin Belirlenmesi. *G.O.P. Taksim E.A.H. JAREN*. 1(1):1-7
- Ançel, G. (2006). Developing Empathy in Nurses: An Inservice Training Program. *Archives of Psychiatric Nursing*, 20(6), 249-257. DOI: 10.1016/j.apnu.2006.05.002
- Ay F. Lisans eğitiminin hemşirelik öğrencilerinin empati beceri düzeyine etkisinin belirlenmesi [Determine of effect bachelor's degree to level of empathy ability of nursing student]. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*. 2006;22(1):95-105
- Beaumont, E., Durkin, M., Hollins, Martin, C.J., Carson, J. (2016). Compassion for others, self-compassion, quality of life and mental well-being measure and their association with compassion fatigue and burnout in student midwives: A quantitative survey. *Midwifery*, 34, 239-244. <https://dx.doi.org/10.1016/j.midw.2015.11.002>
- Bilge Y, Bilge Y. Empati eğitim programının empatik eğilim düzeyi üzerindeki etkisinin incelenmesi: Sağlık meslek lisesi örneği [Examination of the effect of empathy training program on the level of empathic tendency: A sample of health vocational high school]. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi [The Journal of International Social Research]*. 2017;10(52):607-614. DOI: 10.17719/jisr.2017.1920
- Bozkır C, Tekin C, Mete B, Nacar E, Ozer A. İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi asistan doktorların iletişim becerileri, empatik eğilimleri ve etkileyen faktörler [Communication skills, empathic tendency and affecting factors of assistant doctors in Inonu University]. *Medicine Science*. 2015;4(3):2473- 2487 DOI: 10.5455/medscience.2015.04.8269
- Cevahir, R., Çınar, N., Sözeri, C., Şahin, S. ve Kuşoğlu, S. (2008). Ebelik öğrencilerinin devam ettikleri sınıflara göre empatik becerilerinin değerlendirilmesi. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 3: 3-14.
- Dereboy, Ç., Harlak, H., Gürel, S., Gemalmaz, A., & Eskin, M. (2005). Teaching Empathy in Medical Education. *Turkish Journal of Psychiatry*, 16(2), 83-89.
- Dökmen Ü. (1988). Empatinin Yeni Bir Modele Dayanılarak Ölçülmesi Ve Psikodrama ile Geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 2(1-2): 155-190.
- ERKAYIRAN, O., ŞENOCAK, S. Ü., & DEMİRKIRAN, F. (2018). Hemşirelik Öğrencilerinin Empatik Beceri Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi: Kesitsel Bir Çalışma. *Hemşirelik Bilimi Dergisi*, 1(2), 1-4.
- Faculty of Economics and Administrative Sciences, 20, 299-313. Joinson C. Coping with compassion fatigue. *Nursing* 1992; 22:116, 118-9, 120.
- Fields, S. K., Mahan, P., Tillman, P., Harris, J., Maxwell, K., & Hojat, M. (2011). Measuring empathy in healthcare profession students using the Jefferson Scale of Physician Empathy: Health provider - Student version. *Journal of Interprofessional Care*, 25(4), 287-293. DOI: 10.3109/13561820.2011.566648
- Figley CR. Compassion Fatigue: Psychotherapists' Chronic Lack of Self Care. *Journal of Clinical Psychology* 2002;58(11):1433-1441 10.1002/jclp.10090
- Gök, G. A. (2015). Merhamet etmenin dayanılmaz ağırlığı: hemşirelerde merhamet yorgunluğu. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2), 299-313.
- Guluzade, A. (2019). sağlık çalışanlarında iş stresi ile tükenmişlik ilişkisinin incelenmesi: Ankara'da bir üniversite hastanesi örneği. *Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara*.
- Haley B, Heo S, Wright P, Barone C, Rettigantid MR, Anders M. (2017). Effects of Using an Advancing Care Excellence for Seniors Simulation Scenario on Nursing Student Empathy: A Randomized Controlled Trial. *Clinical Simulation in Nursing*. 13, 511-519. DOI: 10.1016/j.cns.2017.06.003
- Hojat, M., DeSantis, J., & Gonnella, J. S. (2017). Patient Perceptions of Clinician's Empathy. *Journal of Patient Experience*, 4(2), 78-83. DOI: 10.1177/2374373517699273
- Hojat, M. (2007). Empathy in patient care: Antecedents, development, measurement, and outcomes. *Springer Science*. New York. DOI: 10.1007/0-387-33608-7
- TDK. (2022). <https://sozluk.gov.tr/?ara=empati>
- TDK. (2019). <https://sozluk.gov.tr/?ara=merhamet%20>
- TDK. (2019). <https://sozluk.gov.tr/?ara=yorgunluk>
- Karaca Ş. Yoğun Bakım Ünitesinde Çalışan Hemşirelerde Merhamet Yorgunluğunun Hasta Güvenliğine Etkisi. *Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstinye Üniversitesi, 2019*.
- Karaca A, Açıkgöz F, Akkuş D. Eğitim ile empatik beceri ve empatik eğilim geliştirilebilir mi?: Bir sağlık yüksekokulu örneği [Retrospective evaluation of the urgency of patients admitted to the emergency department by ambulance]. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2013;4(3):118-122.
- Korkut, F. (2005). Yetişkinlere yönelik iletişim becerileri eğitimi. *Hacettepe Üniversitesi Dergisi*, 28: 143-149.
- Lombardo, B., Eyre, C. (2011). Compassion fatigue: A nurse's primer. *The Online Journal of Issues in Nursing*, 16(1), 3. DOI: 10.3912/OJIN.Cilt16No01Man03
- Meyer RM, Li A, Klaristenfeld J, Gold JI. Pediatric novice nurses: examining compassion fatigue as a mediator between stress exposure and compassion satisfaction, burnout, and job satisfaction. *J Pediatr Nurs* 2015, 30: 174-83. DOI: 10.1016/j.pedn.2013.12.008
- Nerdrum, P. (1997). Maintenance of the effect of training in communication skills: A controlled follow-up study of level of communicated empathy. *British Journal of Social Work*, 27(5), 705-722. DOI: 10.1093/oxfordjournals.bjsw.a011261
- Özcan, H. (2012). Hemşirelerin empatik eğilim ve empatik becerileri: Gümüşhane Örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1: 60-68.
- Pehlivan T, Güner P. Merhamet yorgunluğu: Bilinenler, bilinmeyenler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi* 2018, 9: 129-34.
- Polat FN, Erdem R. Merhamet Yorgunluğu Düzeyinin Çalışma Yaşam Kalitesi ile İlişkisi: Sağlık Profesyonelleri Örneği. *Journal of Suleyman Demirel University Institute of Social Sciences* 2017;26(1):291-312.
- Račić, M., Virijević, A., Ivković, N., Joksimović, B. N., Joksimović, V. R. ve Mijović, B. (2018). Compassion fatigue and compassion satisfaction among family physicians in the republic of srpska, Bosnia And Herzegovina. *International Journal of Occupational Safety and Ergonomics*.

- Reid-Ponte, P. (1992). Distress in cancer patients and primary nurses' empathy skills. *Cancer Nursing*, 15(4), 283–292
- Reynolds, W. J., & Scott, B. (2000). Do nurses and other professional helpers normally display much empathy? *Journal of Advanced Nursing*, 31(1), 226–234. DOI: 10.1046/j.1365-2648.2000.01242.x
- Rice H, Warland J. Bearing witness: Midwives experiences of witnessing traumatic birth. *Midwifery* 2013, 29: 1056-3. DOI: 10.1016/j.midw.2012.12.003
- Sabancıoğulları S, Kelleci M, Doğan S, Gölbaşı Z. Entegre eğitim programında öğrenim gören hemşirelik öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerinin yıllara göre incelenmesi [The empathic tendency in nursing students educated with integrated method according to the years]. *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 2007;11(2):1-6.
- Sökmen Y, Taşpınar A. Doğumhanede çalışan ebelerde merhamet yorgunluğu algısı: Nitel bir çalışma. *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi* 2021, 6: 55-62 DOI: 10.47115/jshs.775349
- Şen HT, Yılmaz FT, Ünüvar ÖP, Demirkaya F. Birinci basamak sağlık hizmetlerinde görev yapan sağlık çalışanlarının empatik beceri düzeyleri [Empathic skill levels of primary health care workers]. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi [Journal of Psychiatric Nursing]*. 2012;3(1):6-12 DOI: 10.5505/phd.2012.09797
- Şeremet, G. G., & Ekinci, N. (2021). Sağlık çalışanlarında merhamet yorgunluğu, merhamet memnuniyeti ve merhamet korkusu. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 12(29), 330-344. DOI: 10.21076/vizyoner.722874
- Tanrikulu G, Ceylan B. Çocuk kliniklerinde çalışan hemşirelerde merhamet düzeyi ve merhamet yorgunluğu. *Sağlık Bilimleri Dergisi* 2021, 30: 31-6. DOI: 10.34108/eujhs.727445
- Tutuk A., Al, D., & Doğan, S. (2002). Hemşirelik Öğrencilerinin İletişim Becerisi ve Empati Düzeylerinin Belirlenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 6(2), 36–41.
- Tutuk, A. ve Al, D. (2002). Hemşirelik Öğrencilerinin İletişim Becerisi ve Empati Düzeylerinin Belirlenmesi. *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 6(2): 14-22.
- Uysal V. (2016). Gençlerde Empati Eğilimi Anne-Baba Tutumları ve Dindarlık. *DEÜİFD Din Piskolojisi Özel Sayısı*. 7-40. DOI: 10.21054/deuifd.282803
- Williams, J., & Stickley, T. (2010). Empathy and nurse education. *Nurse Education Today*, 30(8), 752–755. DOI: 10.1016/j.nedt.2010.01.018
- Yeniçeri EN, Yıldız E, Seydaoğulları A, Güleç S, Sakallı Çetin E, Baldemir E. (2015). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrencilerinde Duygusal Zeka ve Empati İlişkisi. *Türk Aile Hekimliği Dergisi*. 19(2):99-107.
- Yılmaz, G., Üstün, B. (2018). Hemşirelerde profesyonel yaşam kalitesi: Merhamet memnuniyeti ve merhamet yorgunluğu. *Journal of Psychiatric Nursing*, 9(3), 205-211. DOI: 10.14744/phd.2018.86648
- Zhang, Y. Y., Han, W. L., Qin, W., Yin, H.-X., Zhang, C. F., Kong, C. ve Wang, Y. L. (2018). Extent of compassion satisfaction, compassion fatigue and burnout in nursing: a meta-analysis. *Journal of Nursing Management*. DOI: 10.1111/jonm.12589